

Natuurbeschermingseducatie nu en in de toekomst

Toen de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in 1905 werd opgericht, beperkte zij haar taak welbewust tot datgene, wat in de naam genoemd wordt: het behouden van natuurmonumenten. De Vereniging wist in ruim een halve eeuw grote kapitalen bijeen te brengen waarvoor duizenden hectares natuurterrein werden aangekocht. Kon men in de eerste decennia van het bestaan der Vereniging nog denken, dat het in eigendom bezitten van terreinen een waarborg was voor een blijvend behoud, in de latere jaren bleek duidelijk, dat op de duur alleen een redelijke zekerheid verkregen kon worden, wanneer de stem van de natuurbescherming gehoord zou worden in de kring van planologen, de mensen, die met vooruitziende blik de bestemming van de grond in de toekomst bepalen. Vanaf 1932 spreekt de particuliere natuurbescherming bij monde van de Contactcommissie voor Natuur- en Landschapsbescherming in deze kring haar woordje mee en we mogen over de resultaten van haar werk niet anders dan zeer tevreden zijn.

Zonder „Natuurmonumenten” en zonder de Contact-Commissie zou de toestand voor de natuurbescherming in ons land veel slechter zijn dan zij thans is en wij zijn trots op het bezit van beide instellingen. Wij — dat is in ons land een kleine kring van natuurliefhebbers, waarvan het aantal met enig optimisme op enkele tienduizenden geschat mag worden.

Maar: wat betekenen enkele tienduizenden tegenover meer dan 10 miljoen mensen, die onze bevolking vormen?

Bestemmingen van gronden worden in deskundige colleges voorbereid, maar daarna moeten zij worden vastgesteld in verordeningen en wetten en dat gebeurt in vergaderingen van politici. Politiek is een kwestie van massa en hoe groter het aantal kiesgerechtigde Nederlanders is, dat bewust kiest voor het behouden van natuurschoon, ook als dit eens offers op andere gebieden vergt, hoe groter de kans is, dat het werk van de Contact-Commissie vruchten draagt. Als men aan de conferentietafel weet, dat de Contact-Commissie niet spreekt namens tienduizenden maar namens miljoenen kiesgerechtigde Nederlanders, dan weegt haar stem veel zwaarder dan zijn thans doet.

„Natuurmonumenten” is de grootste particuliere grondbezitster in ons land en zij stelt vaak haar bezittingen voor het publiek open. Zodra echter een terrein gebruikt wordt, slijt het en die slijtage wordt groter naarmate het gebruik minder zorgvuldig is. Zolang de massa van de recreatiezoekenden

nog te weinig besef heeft van het zorgvuldig omgaan met de natuur, zijn opengestelde terreinen niet veilig, waardoor er twee kwade kansen zijn: de natuurterreinen worden door slijtage waardeloos of — het minst erge — zij moeten voor het publiek gesloten worden. Pas als de massa is opgevoed tot natuurwaardering zijn de behouden terreinen ook werkelijk veilig.

In de rij der natuurbeschermingsorganisaties ontbreekt er dus één, die zich niet ten doel stelt zelf terreinen te gaan kopen en die te gaan beheren, die zich evenmin gaat bezig houden met de planologie, maar die alleen en uitsluitend ten doel stelt te werken aan de opvoeding van een zo groot mogelijk deel van het Nederlandse volk tot natuurwaardering. Wij willen dit doel omschrijven als natuurbeschermingseducatie.

Die natuurbeschermingseducatie is niet iets nieuws. Er wordt ook nu wel aan die opvoeding gewerkt, door de school, door de overheid, door de pers, de radio en de televisie, door verenigingen en door particulieren; dit Amoeba-Naturanummer tracht van al die activiteiten een beeld te geven. Als bezwaar van alle tot nu toe gevoerde acties voelen wij, dat ze vaak slechts lokaal of incidenteel gevoerd worden; er is geen krachtige organisatie, die de lokale krachten landelijk bindt, die het incidentele transformeert tot het permanente, die coördineert en stimuleert, kortom, die zich alleen en uitsluitend inzet voor de natuurbeschermingseducatie. Die nieuwe organisatie, daar zijn wij het allen over eens, móet er komen en zij moet de medewerking krijgen van allen, overheid, verenigingen en particulieren, die thans, lokaal en incidenteel, aan de natuurbeschermingseducatie werken. Wij willen ons in dit artikel niet verdiepen in nieuwe mogelijkheden. Wij willen vooral een overzicht geven van datgene, wat her en der reeds gebeurt en dat zich leent voor uitbreiding in eigen kring of navolging in andere plaatsen.

Het eerste werkelijke contact met de gemeenschap krijgt de kleine mens zodra het de kleuterschool binnenstapt. In de meeste gevallen heeft de levende natuur tot op dat moment nog geen grote rol gespeeld in het kinderleventje, doordat de moderne woonwijze daartoe niet veel gelegenheid geeft. Bijna vijf uur per dag komt het kind nu in een andere wereld, die mogelijkheden kan bieden, die het gezin niet heeft. Ieder meisje kan

ongediplomeerde moeder worden, maar tot kleuterleidster moet zij worden opgeleid of liever: worden gevormd. De kleuterleidster is in de kleuterwereld 'n figuur, die tijdelijk zelfs de moeder overvleugelen kan en de houding van de kleuterleidster tegenover al wat leeft kan beslissend zijn voor de instelling, die het kind tegenover het levende krijgt. Onder „houding” van de kleuterleidster verstaan wij een beschavingselement, een geesteshouding, die haar uitdrukking vindt in woord en gebaar, in het spreken over planten en dieren, maar vooral in het hanteren ervan.

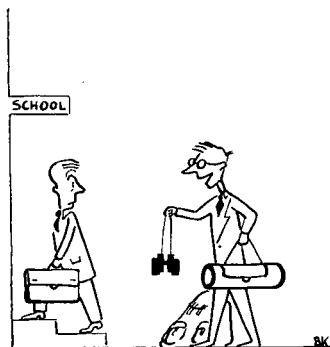
Natuurbeschermingseducatie moet dus een belangrijk onderdeel worden van de vorming van de kleuterleidster. Haar taak is veel meer

opvoeden, d.w.z. het kind steunen in de eigen ontwikkeling, dan onderwijzen. Wij vragen dus niet, dat zij veel van biologie „leert”, maar dat zij gedurende haar opleiding de gelegenheid krijgt door omgang met planten en dieren haar eigen natuurlijke gaven te ontwikkelen. In en om de kleuterschool moet zij nu de kans krijgen leiding te geven bij het contact tussen de kleuter enerzijds en plant en dier anderzijds. Dat betekent, dat er in en om de kleuterschool gelegenheid moet zijn voor het houden van planten en dieren. Ook dit is geen eenvoudig probleem, maar er is een klein aantal kleuterscholen in ons land, dat hiervoor een goede oplossing gevonden heeft. Uitgaande van de ervaringen van deze scholen moeten we plaatselijk de navolging krachtig stimuleren.

Vanuit de kleuterschool stapt het kind de lagere school binnen en algemeen voelt men er voor die overgang niet te abrupt te doen zijn. De kleuterschool kan de kleuter in het laatste half jaar al iets gaan „leren” en de lagere school kan in de eerste jaren nog iets van de vrijheid van de kleuterschool houden. Wij moeten eisen, dat het kind er op z’n minst niet op achteruit gaat: de juf, die „juffie” opvolgt, zal dus bij haar vorming even degelijk met het omgaan met planten en dieren vertrouwd gemaakt moeten worden als haar collega van het kleuteronderwijs.

Hier raken we een teer punt. De juffrouw moet in het algemeen hetzelfde weten als haar mannelijke collega’s in de hogere klassen en dat wil zeggen, dat zij het in het volle kweekschoolrooster ook van een zeer beperkt aantal lesuren biologie moet hebben. De meningen lopen hier zeer uiteen. Er zijn insiders, die menen, dat de nieuwe kweekschoolopleiding voldoende waarborgen biedt voor de kennis van biologie en de toepassing daarvan in de lagere school, anderen vrezen echter, dat wij bij de huidige opleiding van de natuurbeschermingseducatie geen hoge verwachtingen mogen koesteren. De vooropleiding en het geringe aantal lesuren maken het op zijn minst mogelijk, dat een onderwijzer(es) met weinig biologische bagage de school binnenstapt. En dit zien wij als een heel groot gevaar, dat zo krachtig mogelijk bestreden moet worden. Enerzijds zal, met hulp van de kweekschoolleraren, gezocht moeten worden naar wegen om met de beschikbare middelen en in de beschikbare tijd de onderwijzer op het gebied van de natuurbeschermingseducatie zo goed mogelijk voor te bereiden. Anderzijds moeten we zoeken naar aanvullende en vervangende mogelijkheden en die ook weer plaatselijk realiseren. Lokaal wordt hier soms al veel gedaan.

De K.N.N.V. organiseert reeds bijna 30 jaar vormingskampen voor onderwijzers en jeugdleiders (B.W.O.) en ditzelfde gebeurt in Volkshogeschoolverband. In verschillende plaatsen werden of worden cursussen en excursies georganiseerd voor onderwijzers (Groningen, Den Helder, Den Haag, Maastricht, Amsterdam, Rotterdam, e.a.). In Den Haag (Gemeentelijke Scholen Kindertuinen en Museum voor het Onderwijs) en in Groningen (schoolbioloog) kunnen de onderwijzers in de schooltijd met hun klassen lessen in biologie mee-

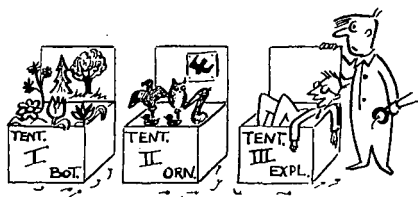
maken, die door de vele beschikbare middelen en door de gespecialiseerde kennis van de docenten op een zeer hoog peil staan en die steeds gaan in de richting van de natuurbeschermingseducatie.

In Amsterdam werd een tentoonstelling georganiseerd, die langs de scholen ging en met de hiermede opgedane ervaring wil men nu komen tot een serie „tentoonstellingskisten”, waarin kleine, zorgvuldig uitgezochte exposities langs de scholen reizen. Voor de Zuid-Kennemerland organiseerde de Natuurbeschermingscommissie van die naam reeds enkele malen een grote natuurbeschermingstentoonstelling, die door de scholen bezocht werd. De Haagse School- en kindertuinen verspreiden regelmatig „De Natuur van de maand”, een blaadje met simpele tekeningetjes en dito bijschriften, dat in een oplage van meer dan 160.000 exemplaren (met financiële steun van het Natuurfonds) naar honderden scholen in het hele land gaat. Een tekstboekje voor de onderwijzer maakt het geven van enkele verantwoorde lessen zonder veel moeite mogelijk. De Plantsoencommissie in Utrecht volgde dit voorbeeld op kleinere schaal na. In enkele plaatsen kunnen de scholen planten voor lesdoeleinden aanvragen, die op school bezorgd worden.

De Nederlandse Onderwijsfilm heeft een aantal goede onderwijsfilms en verschillende instellingen vervaardigen, veelal op commerciële basis, filmstrips voor de scholen. De schoolradio deed en doet ook bijzonder goed werk, door het woord, maar ook vaak door het beeld (filmstrips). In den Haag (Gemeentelijke School- en Kindertuinen) en sinds kort in Amsterdam (Natuurhistorische Raad) kunnen schoolklassen onder deskundige leiding onder schooltijd naar buiten trekken. In Den Haag bezitten de Gem. School- en Kindertuinen voor dit doel zelfs een mooi instructief plantsoen (de z.g. Wetenschappelijke tuin). De oudste tuin van dit type is het bekende Thijsses Hof in Bloemendaal; een mooie en voor dit doel zeer geschikte tuin is ook Thijsses Heempark in Amstelveen.

In Amsterdam en Den Helder kunnen de kinderen in klasverband onder schooltijd tuinieren. In vele andere plaatsen kunnen de kinderen een tuintje bewerken als vrijetijdsbesteding, dus na schooltijd. Ook bij dit kindertuinwerk dient het goede contact met plant en dier (kinderboerderij) voorop te staan, zodat het krachtig kan meewerken aan de natuurbeschermingseducatie.

Deze lange lijst is niet volledig en toch reeds indrukwekkend, maar... er worden slechts duizenden kinderen bereikt, waar er honderdduizenden zijn! Door een krachtige propaganda kan bereikt worden, dat de hele Nederlandse jeugd in de lagere-schoolleeftijd intensief met planten en dieren in contact komt om te leren, hoe het levende behandeld wil — en móet — worden. Alleen reeds ter uitvoering van deze taak is een krachtige organisatie nodig.

Naast het kindertuinwerk zijn er voor het lagere-schoolkind nog vele mogelijkheden om met de natuur vertrouwd te raken. Wij denken hier in het bijzonder aan het werk van de heer De Voo in Woerden, die, onder auspiciën van de Natuurbeschermingswacht, een

bloeiende kinderclub stichtte, en aan enkele goede Jeugdnatuurwachten. Maar ook de Padvinderij, de vakantiebezigheden voor schoolkinderen, het vakantiekinderefeest en nog veel meer organisaties zouden, beter dan dit thans het geval is, dienstbaar gemaakt kunnen worden aan de verbreiding van de Natuurbeschermingsgedachte. Het is verheugend, dat de nog jonge Commissie Natuurrecreatie van de Rotterdamse Raad voor de Lichamelijke Opvoeding dit jaar enkele N.J.N.-ers bereid vond, als „bioloog” mee te gaan naar de kinderkampen, die deze Raad in Amerongen, Baarn en Ouddorp organiseert. Op deze wijze konden weer een duizend schoolkinderen op verantwoorde wijze in contact worden gebracht met de levende natuur, waarbij een begin van natuurbeschermingseducatie mogelijk geacht kan worden.

De jeugd, die de lagere school verlaat komt op een andere school of in een beroep.

In het algemeen kan gezegd worden, dat bij het uitgebreid lager, middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs enige aandacht besteed wordt aan biologie, hoewel — evenals bij de andere takken van het onderwijs — ook hier de instelling van de docent bepalend is voor het bijbrengen van natuurwaardering. Vooral in grote steden dreigt overigens het grote gevaar, dat — mede door de nog slechte voorbereiding op de lagere school — de biologieles een soort sprookjes vertellen wordt, omdat het contact met de natuur voor de leerlingen nog nimmer tot stand werd gebracht. Daarom dient de docent zo veel mogelijk met zijn leerlingen naar buiten te gaan om die natuur te gaan bekijken; daarom dienen de biologielessen zo veel mogelijk afgestemd te worden op datgene, wat de leerling zelf in zijn omgeving kan waarnemen.

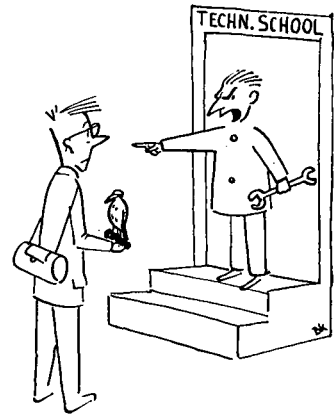
Verfoeid zijn de leerboeken, die zich uitputten in het zoeken (en vinden, helaas) van uitheemse voorbeelden bij biologische bijzonderheden, waar goede Nederlandse voorbeelden voorhanden zijn.

Naast de lessen over de gewone biologische onderwerpen, zou het misschien ook wel wenselijk kunnen zijn, indien de zo even genoemde schooltypen enkele biologielessen zouden wijden aan de Natuurbescherming in het algemeen. Enerzijds zou dit de leerlingen enig inzicht kunnen geven in de toch wel zeer ingewikkelde structuur van het Nederlandse natuurbeschermingswezen, anderzijds lenen verschillende facetten van de internationale natuurbescherming zich uitzonderlijk goed om de gedetailleerde en gespecialiseerde biologielessen eens tijdelijk te vervangen door lessen, waarbij de natuur als een geheel beschouwd wordt. Het belang van een biologisch evenwicht in de natuur en de gevaren aan het verstoren van dit evenwicht verbonden, kunnen een goede basis vormen voor een beter begrip over dat raderwerk van in elkaar grijpende tandradjes, dat wij natuur noemen. De door de U.I.C.N. vervaardigde filmstrips mogen bij dit natuurbeschermings-

onderwijs niet ontbreken, hoewel het aanbeveling verdient de filmstrips in losse plaatjes te veranderen.

Het valt zeer te betreuren, dat in het algemeen de scholen, die direct voor een speciaal beroep opleiden — technische scholen, nijverheidsscholen, e.d. — geen plaats kunnen vrijmaken voor de natuurbeschermingseducatie. Juist hier is de voorlichting op het gebied van het natuurleven, geplaatst tegen de achtergrond, dat deze natuur waard is behouden te blijven, zo bijzonder noodzakelijk.

Verlaat de jeugd de school, dan moet verondersteld worden, dat zij „gevormd” het grote leven intrekt. De greep van anderen — vaak: ouderen — wordt losser, tenzij behoefte wordt gevoeld aan het lidmaatschap van de een of andere Jeugdorganisatie of Vereniging. Het is verblijdend, dat vele organisaties er meer en meer toe overgaan natuurbeschermers en natuurkenners te verzoeken lezingen te houden en excursies te leiden. Aan de andere kant zou het contact met de Jeugdhoeven, de kampeercentra, de Trekkers, de Nederlandse Toeristen Kampeer Club, de Padvindsters, etc. ook best tot stand mogen komen, doordat de natuurbescherming, met steun van plaatselijke afdelingen van K.N.N.V., N.J.N., C.J.N., Natuurvrienden en R.K. Natuurstudieclubs, als eerste aan genoemde organisaties voorstelt lezingen of excursies voor hun leden te organiseren.

Het contact met sportorganisaties, waarin de laatste tijd steeds meer de behoefte wordt gevoeld naast de sport op middagen, dat deze door de weersomstandigheden niet beoefend kan worden (in een natte winter kan de voetbalsport voor junioren soms maanden aaneen stil liggen!) toch op verantwoorde wijze mee te bouwen aan de vormende jonge mens, kan gelegd worden over het natuurhistorisch pad. Dit uit Zweden afkomstige natuurspel houdt in, dat langs een aangeduide weg in een natuurterrein een aantal vragen over in dat gebied voorkomende planten en dieren moeten worden beantwoord. Dit natuurhistorisch pad heeft niet lang te zijn en de vragen liefst niet ingewikkeld, zodat na een kleine voorbereiding dit spel gespeeld kan worden. Dat dit natuurhistorisch pad ook met leden van andere organisaties gespeeld kan worden, laat zich gemakkelijk begrijpen. Het zou erg wenselijk zijn, dat vooral jeugdleiders over dit natuurspel zouden worden ingelicht. In ieder geval vormt dit punt voor een jeugdleiders-cursus een dankbaar onderwerp van bespreking, temeer daar dit spel vele variatiemogelijkheden biedt en reeds in zeer simpele vorm — ook wel binnenshuis — gespeeld kan worden.

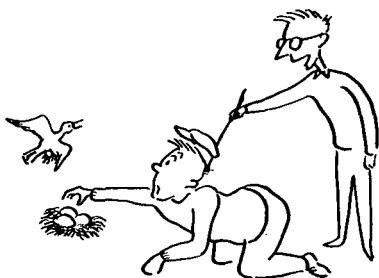

Niet alleen jeugdorganisaties willen met hun leden de natuur weer leren kennen, ook de behoefte hiertoe bij volwassenen neemt steeds toe. In het Amsterdamse Bos, de duinen van Meyendel, de Kennemerduinen en in de Kralinger Hout — om enkele voorbeelden te noemen — worden talrijke malen excursies gehouden voor het „publiek”, dat vaak de aankondigingen voor deze excursie vermeld vindt in de zg. wijkbladen. Uit

de opkomst, soms wel een honderd man, mag weer de huidige belangstelling van het grote publiek blijken om de natuur nader te leren kennen.

In sommige vakantiecentra, Twente en de duingebieden, zijn verschillenden actief om juist de rijkdom van de natuur, die de vakantiehouders omringt, onder hun aandacht te brengen. Een fraai voorbeeld hiervan treft men aan op Schouwen — het vogeleiland Schouwen, zoals de affiches aanprijzen. Elke week in de vakantiemaanden wordt huis aan huis, bungalow aan bungalow, tent aan tent de badcourant bezorgd, die naast aankondigingen van verschillende evenementen, ook artikeltjes bevat over Schouwens rijke natuur en historie. Drie maal per week is men in de gelegenheid — zij het tegen betaling — een lezing met films en kleurendia's bij te wonen, waar de spreker de gasten vooral wijst op merkwaardigheden van de Schouwense planten- en dierenwereld, als ook op de historisch belangwekkende plaatsen. Twee maal per week organiseert de actieve Vogelwacht — die buiten het badseizoen zeer enthousiast en met succes tracht van Schouwse eierrapers vogelliefhebbers te maken — een excursie naar de Meeuwenduinen. Al deze activiteiten, gehouden in de sfeer van de natuurbeschermingseducatie, dragen er toe bij, dat de Schouwse badgasten op een buitengewoon plezierige wijze met de natuur in contact worden gebracht, een contact, dat bijna immer blijvend is. Daarom ook is het opmerkelijk, dat praktisch nooit natuurvernielingen op Schouwen worden geconstateerd gedurende het badseizoen, hoewel het aantal badgasten ten opzichte van het kleine inwoneraantal zeer groot te noemen is.

Uit het bovenstaande komt wel duidelijk de neiging van het grote publiek naar voren onder goede leiding de natuur in te trekken en het komt ons voor, dat op vele plaatsen het loffelijke initiatief genomen kan worden om natuurgidsen in te stellen. Deze mensen, kenbaar aan insigne of armband, kunnen in bepaalde natuurterreinen geraadpleegd worden en van te voren worden uitgenodigd een excursie te leiden. Slechts daar, waar het werkelijk noodzakelijk is, moeten natuurwachten optreden, mensen, die niet alleen een natuurvernieling trachten te verijdelen, maar juist

door de wijze, waarop zij dit doen, de gedachte aan een nieuwe vernieling moeten voorkomen. De aanwezigheid van streekmusea in die gebieden, die een museum waard zijn, zal het werk van een natuurgids uitzonderlijk kunnen verlichten. Bovendien kan zo'n streekmuseum de bron van alle natuurrecreatieve activiteiten zijn.

Hoewel de taak van een Diergaarde niet gelijk gesteld mag worden aan die van een streekmuseum, is het toch plezierig te constateren, dat ook hier het facet van de natuurbeschermingseducatie, wat betreft de Nederlandse natuur, ter hand wordt genomen. Zo heeft Diergaarde Blijdorp in Rotterdam in samenwerking met het Natuurhistorisch Museum aldaar in een speciaal gebouwtje op haar terrein een permanente tentoonstelling ingericht met opgezette vogels, diorama's, fossiele resten van dieren, etc. om de diergaardebezoeker ervan te overtuigen, dat ook Nederland nog natuurgebieden kent, die een bezoek en het behoud dubbel en dwars waard zijn. In het winterseizoen organiseert dezelfde Diergaarde maandelijks lezingen, waar een duizendkoppig publiek niet slechts met films en kleurendia's naar de exotische natuur wordt gevoerd, maar ook Nederlandse natuurterreinen met hun planten en dieren leert kennen en, naar wij hopen, leert waarderen. Vaak wordt gezegd, dat bewoners van kleinere steden en dorpen een grotere waardering voor de natuur bezitten dan de grote-stadsmens. Of deze uitspraak in zijn algemeenheid wel helemaal juist is, valt te betwijfelen, doch zeker is het, dat de zorgen om die grote-stadsmens buiten te brengen, oneindig veel groter zijn.

Twee groepen stadsmensen vragen onze speciale aandacht: de jonge ouders en de gepensioneerden. Werd eerder in dit artikel gezegd, dat bij het jonge kind in de meeste gevallen de levende natuur nog geen grote rol speelt, voordat het de kleuterschool binnenstapt, het kan toch mogelijk zijn, dat de jonge moeder bij de vele wetenswaardigheden, die zij voor de geboorte van haar eerste kind te horen krijgt, ook eens duidelijk wordt gemaakt, dat het kind al in de eerste levensjaren met de levende natuur geconfronteerd kan worden. Zou het geen aanbeveling verdienen om de kleuterprentenboekjes, die nog steeds vol staan met koetje-boe, varkentje-knor, bokkie-bè en andere dieren, die volkomen uit het stadse leven verbannen zijn, eens te vullen met tekeningen van waterhoentjes, meerkoeten, kapmeeuwen, wilde eenden, merels en meesjes, die wel in de stadstuintjes en stadsparken te zien zijn? Zou de belangstelling in de eerste levensjaren gewekt, de kinderen later niet anders in de natuur plaatsen dan op het ogenblik het geval is?

Nu door de veranderde medische en hygiënische omstandigheden het behalen van de pensioengerechtigde leeftijd inderdaad tot de mogelijkheden gaat behoren, valt het op, dat de mens bij zijn vorming wel is opgeleid voor een behoorlijke taak tot aan zijn 65-jarige leeftijd, doch nimmer geleerd of vernomen heeft een passende levensvulling te vinden ná zijn 65e verjaardag. Gelukkig zijn vele mensen in staat ook zonder scholing een bevredigende bezigheid te vinden na hun 65e jaar. Anderen echter gelukt dit niet en ook hier kan op

het gebied van de natuurbeschermingseducatie belangrijk werk worden verricht.

Ofschoon wij er van overtuigd zijn niet volledig te zijn geweest, menen wij toch, dat deze opsomming van mogelijkheden, die misschien reeds vaak, misschien minder vaak een bijdrage hebben geleverd tot de verbreiding van de natuurbeschermingsgedachte, voldoende is om terug te komen op een in het begin van dit artikel reeds naar voren gebrachte wens: die nieuwe organisatie, die de lokale krachten landelijk bindt, die het incidentele transformeert tot het permanente, die combineert en stimuleert, die zich alleen en uitsluitend inzet voor de natuurbeschermingseducatie, die nieuwe organisatie móet er komen!

Wanneer wij ons afvragen, welke organisatie het meest geschikt is om deze taak op zich te nemen, dan gaan onze eerste gedachten uit naar de Bond van Natuurbeschermingswachten, die — bovendien nog niet gekluisterd aan een jarenlange traditie — het zo juist uiteengezette doel van de nieuwe organisatie het meest benadert. Dit betekent vooral niet, dat juist de K.N.N.V. en de N.J.N. zich van elke activiteit in deze richting afzijdig moet houden. Integendeel: een ieder, die eenmaal een vonkje mocht ontvangen van het grote vuur, dat rond de eeuwwisseling Heimans en Thijssen bezielde, moet beseffen, dat dit vuur met de oprichting van de K.N.N.V. en de N.J.N. niet uitgebrand mag zijn. Telkens opnieuw, generatie na generatie, moet hun werk gepropageerd worden. Niet, opdat de faam van Heimans en Thijssen nog groter wordt, maar omdat eerlijke propaganda voor de verwondering en bewondering van de levende natuur zo buitengewoon belangrijk is voor het Nederlandse volk.

Het lijkt ons gerechtvaardigd om juist van de directe nazaten van Heimans en Thijssen, de K.N.N.V. en de N.J.N. de zo noodzakelijke steun te verwachten, opdat de reorganisatie van de Bond van Natuurbeschermingswachten met vertrouwen tegemoet kan worden gezien.

*J. A. Nijkamp
J. Mennema*

De schrijvers van dit artikel zijn veel dank verschuldigd aan Sim Broekhuizen, Hans Garten, Bram de Smidt, Eddie Wisse en Harry Wals, die met hen deze materie zo uitvoerig doorgenomen hebben.

De illustraties bij dit en het volgende artikel werden gemaakt door Bert Kwist.